

БЪЛГАРИЯ: Състоянието на правата на лесбийките, гейовете, бисексуалните и транссексуалните хора

Доклад към Съвета по човешките права към ООН

ВЪВЕДЕНИЕ

1. Тази информация е подадена от ILGA-Европа в рамките на Всеобщия периодичен преглед на ООН по проблемите с човешките права на лесбийките, гейовете, бисексуалните и транссексуалните хора в България. Докладът е изготвен от Аксиния Генчева, национален експерт.
2. В края на доклада има Препоръки на ЛГБТ общността към Българското правителство.

ОБЗОР

Лесбийките, гейовете, бисексуалните и транссексуалните (ЛГБТ) хора продължават да срещат дискриминация и изключване във всички социални сфери в България. Дискриминацията на основа сексуална ориентация е забранена от 1-ви януари 2004 в сферите на трудовата заетост, социалното осигуряване, здравеопазването, образованието и жилищното настаняване в България. Законът за защита от дискриминация е общ закон за равенство, прилагаш Директивата за равенство в трудовата заетост на ЕС (2000/78/ЕС). Той забранява дискриминация по всички признаци, споменати в международното и българското право и изрично споменава сексуална ориентация. Законът се простира отвъд постановленията на законодателството за равенство на ЕС, заради широкият му обхват в личен и материален план. Той изрично забранява пряка и непряка дискриминация, тормоз, подбуждане към дискриминация и преследване/тормоз. Включени са и конкретни илюстративни забрани на типични дискриминативни практики в ключови сфери, като трудова заетост, образование, членство в професионални организации, сдружаване и осигуряване на продукти и услуги. **Този закон е уникален в българското законодателство, заради обърнатата „доказателствена тежест”, при която задължението за предоставяне на доказателства в подкрепа на една или друга позиция е отредено на обвинения в извършване на дискриминация, вместо на жертвата.**

Признакът „сексуална ориентация” е включен в 7 национални закона като забранен признак за дискриминация. Въпреки това, транссексуалните и трансгендър хора не са защитени от дискриминация, основана на пол, полова идентичност или проявление на пола, тъй като българското законодателство не прави разлика между “биологичен пол” („sex”) и “социален пол” (“gender”). Въпреки, че Законът за защита от дискриминация изрично включва и определя хетеросексуалната, бисексуалната и хомосексуалната ориентации като правното значение на “сексуална ориентация”, транссексуалността все още се счита за медицинско състояние на нарушена полова функция съгласно МКБ и се третира като болест от медицинските органи.

Има много малко представителна и надеждна информация за състоянието на ЛГБТ хората в България. **Националното преброяване не включва ЛГБТ хората. Няма държавни изследвания и механизми за мониторинг, свързани с проблемите на**

ЛГБТ хората. Въпреки, че Законът за защита от дискриминация е инструмент с основно превантивната функция да предоставя средства и мерки за избягване на дискриминация, досега той е бил прилаган единствено като поправителна мярка за доказване на съществуваща дискриминация.

Вътрешни статистически данни почти не съществуват – такива са предоставяни единствено от неправителствени организации или, в редки случаи, от проучвания на Комисията за защита от дискриминация, както и от медийни проучвания. Повечето от данните за проблемите на ЛГБТ хората идват от международни източници. В същото време, сред местните изследователи и изследователски институти липсва интерес за изучаване на проблемите на ЛГБТ хората. Липсва и финансиране за подобни проучвания – правителството не признава ЛГБТ хората като сектор, заслужаващ инвестиция за изучаване, а частните дарители не проявяват интерес към темата. **Засега няма данни, че липсата на обществена политика и антидискриминационни мерки е била сериозно осъждана от влиятелни агенции (ЕС, например), на основание ненадеждни данни, неудачност или липса на съгласуваност.**

През последните 4 години правителствените агенции и политици са правили многобройни изказвания, посочвайки съществуващата дискриминация срещу ЛГБТ хората и открито признавайки нуждата от засилване на антидискриминационното законодателство за ЛГБТ хората. Въпреки това, няма нито политическа, нито правителствена воля за борба с дискриминацията на основа сексуална ориентация, в следствие на което няма предприети реални действия в тази насока. ЛГБТ малцинството не се счита за целева група или фактор в никоя социална или политическа сфера, заради което няма правителствена политика и механизми за наблюдение и намаляване на неравенството срещу тази част от населението.

Друго законово разпореждане на ЕС (Директива 2004/83/ЕС), което определя минимални правила за предоставяне на бежански статут, също беше приложено в България чрез Закона за убежището и бежанците. **Не съществува статистика или данни за хората, търсещи убежище или бежански статут на основание тяхната сексуална ориентация или полова идентичност.** Има един случай, докладван на ЛГБТ организациите, за човек, търсещ бежански статут на основание, че е *жертва на преследване „заради членство в определена социална група“*. Молбата му е отхвърлена, заради невъзможност да се докажат твърденията му. Според §1(3) от Закона за предоставяне на убежище и бежанците, „членове на семейството“ са: а) съпругът/съпругата или човека, с който той/тя има стабилна и дълготрайна връзка; и б) деца под 21-годишна възраст, които не са сключили брак. Поради това, законът **не признава ЛГБТ партньори като членове на семейството** за целите на придобиване временен бежански статут или допълнителна форма на защита, с други думи „хуманитарен статут“.

Публични демонстрации, шествия и други масови събития са позволени от националното законодателство, ако са мирни и невъоръжени. **Свободата на изразяване и събиране е гарантирана от Конституцията на България.** Държавата е допускала многобройни публични събития, провеждани от ЛГБТ организации, включително две ЛГБТ парадни шествия (през 2008 и 2009). **Скорошни законодателни промени въведоха изискване шествия, паради и други публични събития да не се провеждат в непосредствена близост до определени правителствени сгради от съображения за сигурност.** Местните

власти имат автономия да определят сградите, край които не могат да преминават шествия.

През 2009 Общинският съвет на Пазарджик прие поправки в Наредбата за обществения ред в Общината, забранявайки „публичното демонстриране и изразяване на сексуална и друга ориентация“. Срещу Общинския съвет е подадена жалба в Комисията за защита от дискриминация за непряка дискриминация срещу ЛГБТ хората. **Комисия за защита от дискриминация е постановила, че въпросната наредба съставлява пряка дискриминация на база сексуална ориентация и предписва на Общинския съвет да отмени разпоредбата.**

В здравеопазването липсва правно признаване на нуждите на ЛГБТ пациентите. Например, достъпът до асистиран репродуктивни технологии е на разположение единствено за брачни двойки от мъж и жена с документиран фертилен проблем. Въпреки, че според **Медицинската Класификация на Болестите, хомосексуалността не се счита за болестно състояние, някои медицински работници все още я третират като такова.** Съществува забрана за **кръводаряване от мъже, правила секс с мъже,** като болниците отказват кръв, дарена и от хомосексуални хора. Няма надеждни официални статистика и данни, разглеждащи здравето и сексуалните проблеми (например ХИВ/СПИН) на ЛГБТ хората в частност.

Съществуването на насилие и нападения срещу лесбийки, гейове и транссексуални хора, както и срещу такива, за които се предполага, че имат различна сексуална ориентация или полова идентичност, е реално и широко разпространено в страната. **Наказателният кодекс не включва престъпления, мотивирани от омраза срещу ЛГБТ хора, въпреки, че забранява престъпления от омраза на основа етнос, религия или вярвания, раса, политическа принадлежност.**

През последните няколко години няколко български ЛГБТ групи и организации си сътрудничат с полицейските органи, най-вече за обезопасяването на публичните ЛГБТ събития. През 2007 българската ЛГБТ организация БГО Джемини организира поредица от обучения на полицейски служители. Обученията включваха обзор на ЛГБТ терминологията, антидискриминационното законодателство в България, обстоен преглед на престъпленията от омраза – закони, определение, примери, дискусии и обратна връзка за подобни случаи в България, как престъпленията от омраза, основани на хомофобия, се различават от другите подобни, как те трябва да бъдат докладвани и дискусия за ролята на полицията и неправителствените организации за справянето с престъпленията от омраза срещу ЛГБТ хора. Въпреки, че полицейските власти са показвали сговорчивост и желание за борба с престъпленията от омраза срещу ЛГБТ хора, не съществува правен аргумент или правила за това.

В рамките на Закона за защита от дискриминация, **словото на омразата се счита в определени случаи за тормоз и подбуждане към дискриминация.** Той е определен като „всяко нежелано поведение на основата на признаците по чл. 4, ал. 1, изразено физически, словесно или по друг начин, което има за цел или резултат нахърняване достойнството на лицето и създаване на враждебна, обидна или застрашителна среда“.

Комисията за защита от дискриминация се е произнесла по три жалби за слово на омразата и предубеден изказ спрямо ЛГБТ хора срещу три български вестника. Годишните медийни доклади на неправителствени ЛГБТ организации показват

значителен брой отрицателни публикации, използващи политически некоректен и тормозещ език, насочен срещу ЛГБТ хората.

Неправителствените организации докладват за дискриминация и тормоз срещу ЛГБТ хората в училищата (*Проучване на нивото и естеството на дискриминацията, основана на сексуална ориентация, пол и етнос, проведено сред 181 ученици между 9-ти и 12-ти клас от БГО Джемини през 2007-2008* (<http://www.bgogemini.org/bg/school/resultati.html>)).

Според техните данни, учебната програма е силно предубедена относно половете, налагайки тежък хетеронорматив и сексистки роли на мъжа и жената. Проучването показва още, че **70% от анкетираните хомосексуални ученици напускат училище или пропускат часове, заради систематичен тормоз, а 50% от тях са правили опит за самоубийство след такъв тормоз.** Няма данни за реакция или взимане на превантивни мерки от страна на Министерството на образованието и науката, нито от други правителствени агенции. Съществуват ясни доказателства за дискриминация и тормоз срещу ЛГБТ хора в образователната система и може да бъде предположено, че **подобна хомофобска среда води до ниски нива на академична подготовка и липса на професионален опит и социални умения у ЛГБТ хората, което ги прави уязвими на пазара на труда.** В допълнение, **няма обучителни програми, разработени от правителството, за справяне с тези проблеми,** което показва липса на мярка за повишаване конкурентноспособността и правото на равни възможности на ЛГБТ хората в сферата на заетостта.

В България **оперативната намеса за корекция на пола не е достъпна безплатно в обществените болници.** Въпреки, че транссексуалността се счита за медицинско състояние, разходите по транзитивния период на транссексуалните и хирургическите манипулации не се поемат от НЗОК. Съществуват примери, в които операцията на транссексуален човек, преминаващ от жена в мъж, е била поета от НЗОК, заради „потенциален риск от рак на гърдата”, което представлява медицинска причина за отстраняване на гърдите, а не транссексуалността на лицето.

Според Законът за личните документи, **транссексуалните хора могат да променят личните си документи, включително паспорт и лична карта, без да се подлагат на операция за корекция на пола.** За да се променят пола и името в личните документи и архивите, е необходимо съдебно разрешение и експертна оценка от комисия, назначена от съда. Процедурата е много бавна и изключително бюрократична - може да отнеме повече от две години.

Няма проучвания, статистика или официални данни за транссексуалните, трансджендър и интерсексуалните хора в България.

Българската правна система признава единствено гражданския брак между мъж и жена, както е заложено в Конституцията на България. **Националното законодателство не признава еднополовия брак или друга форма на партньорство,** нито предлага правно признаване на отношенията между деца и съвместно родителство в ЛГБТ семейства.

Липсата на правно признаване на различните форми на семейството, включително неженените хетеросексуални двойки, води до дискриминация в редица сфери на живота. Например, еднополовите партньори не са признати

наследници и следователно им бива отказвана информация и участие в решенията за здравословното състояние на партньора и нужните му грижи.

Въпреки, че България е приложила Директива 2004/38/ЕС на Европейския парламент и Европейския съвет за **правото на гражданите на Съюза и техните семейства да се движат свободно в границите на страните-членки, Директивата не се прилага на практика от властите по отношение на признаването на регистрираните еднополови двойки.** Местните власти аргументират отказът да признаят съюз между двама души от един и същ пол като противоречащ на Конституцията на България. Трябва да бъде отбелязано, че правните определения в Закона за влизането, пребиваването и напускането на Република България на гражданите на ЕС и членовете на техните семейства **не определя пола на хората, на които се полагат тези права. Следователно Законът не би следвало да изключва ЛГБТ семействата от правото да се възползват от привилегиите на своите съпрузи или партньори, които са граждани на ЕС.**

ПРЕПОРЪКИ НА ЛГБТ ОБЩНОСТТА КЪМ БЪЛГАРСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО:

Приканваме Българското Правителство:

- Да вземе всички необходими законодателни мерки, за да постави подходящи криминални наказания за насилие, заплахи за насилие, подбуждане към насилие и тормоз, основан на действителна или предполагаема сексуална ориентация или полова идентичност на човек или група хора
- Да вземе всички необходими регламентни и други мерки, за да предотвратява и да защитава от всички форми на насилие и тормоз, свързани сексуалната ориентация или половата идентичност
- Да се увери, че извършването на такива престъпления бива щателно разследвано и, че, когато са на лице необходимите доказателства, виновниците биват подложени на наказателно преследване, съдебен процес и наказание
- Да организира кампании за повишаване на вниманието, насочени към широката общественост, както и към фактически и потенциални извършители на салие, за да се бори с предразсъдъците, които лежат в основата на насилието, свързано със сексуалната ориентация или половата идентичност
- Да предприеме изрични правни мерки, за да се увери, че упражняването на свобода на мнение и изразяване не накърнява правата и свободите на хората с всякаква сексуална ориентация и полова идентичност;
- Да се увери, че езикът на медиите е чист и недискриминативен по отношение на сексуалната ориентация и половата идентичност и, че словото на омразата, мотивирано от хомофобия и трансфобия, няма да остане ненаказано.
- Да се увери, че образованието е насочено към развиването на личността, талантите и психическите и физически способности на всеки ученик до техния пълен потенциал, както и да посрещне нуждите на учениците с всякаква сексуална ориентация и полова идентичност.;

- Да се увери, че учебните методи, учебната програма и ресурсите служат за засилване на разбирането и уважението спрямо различните сексуални ориентации и полови идентичности, включително на специфичните нужди на учениците и техните родители и семейства;
 - Да предприеме активни и адекватни мерки за справяне с тормоза и дискриминацията, основани на хомофобия и трансфобия, срещу ЛГБТ ученици и учители.
-
- Да предприеме всички необходими законодателни, административни и други мерки, за да премахне и забрани дискриминацията на основа полова идентичност в държавния и частния трудов сектор;
 - Да предприеме адекватни мерки, за да направи процедурата за промяна на името и пола в личните документи на трансексуалните, трансполовите и интерполовите хора по-лесно и по-малко бюрократично;
 - Да предприеме законодателни, административни и други мерки, за да позволи преходната терапия и процедурите за промяна на пола да бъдат поети от държавата и изпълнявани в обществените болници.
-
- Да се увери, че българското законодателство и политики признават различните форми на семейство;
 - Да предприемат всички необходими законодателни, административни и други мерки, за да се уверят, че никое семейство не може да бъде подложено на дискриминация на основа сексуалната ориентация или половата идентичност на кой да е от неговите членове, включително по отношение на обществени блага и имиграция.